

Elie Miron Cristea și încoronarea Regelui Ferdinand la Alba Iulia și București (15-17 Octombrie 1922)

Ferdinand a depus jurământul ca rege al României la 10 octombrie 1914, a doua zi după moartea unchiului și predecesorului său Carol I. Încoronarea s-a realizat opt ani mai târziu datorită problemelor legate de război. Ea avea un caracter extraordinar deoarece urma să consacre desăvârșirea unității naționale. Evenimentul a fost amânat ca urmare a greutăților economice prin care treceau toate statele foste beligerante, inclusiv România, și pentru faptul că el necesita o pregătire minuțioasă. Totodată, s-a așteptat consacrarea internațională a Marii Uniri prin acordurile de pace de la Paris. Nu întâmplător după Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920, care confirma Unirea Transilvaniei cu patria mamă, primul ministru, Al. Averescu a numit Comisia Centrală a Încoronării, condusă de generalul Constantin Coandă, președintele Senatului. Secretarul general era B. Murgulescu. Din comisie făceau parte doi reprezentanți ai guvernului: ministrul finanțelor Nicolae Titulescu și ministrul cultelor și artelor Octavian Goga. Următorii doi membri erau diplomați de carieră: Constantin Nanu și Nicolae Mișu. Ultimul deținea și funcția de Mareșal al Palatului. Generalul Paul Angelescu, șeful Casei Militare Regale se afla printre membri. Nu lipsea din acest organism Elie Miron Cristea, Mitropolitul Primat al Bisericii Ortodoxe Române. Comisia cuprindea, de asemenea, și o serie de experți: istorici, pictori, arhitecți, între care remarcăm mari personalități precum: N. Iorga, Alexandru Lapedatu, George Enescu, Costin Petrescu, Arthur Verona, Victor G. Ștefănescu ș.a.¹

Guvernul condus de generalul Al. Averescu a făcut eforturi considerabile pentru finalizarea principalelor obiective ale programului pregătitor. Premierul dorea, desigur, să stea în final, la ceremonie alături de rege în calitate de Președinte al Consiliului de Miniștri. El nu a reușit însă să-și îndeplinească acest obiectiv deoarece la 13 decembrie 1921, Ferdinand i-a acceptat demisia, relațiile lui cu suveranul devenind tot mai glaciare. Cu toate că a fost afectat de înlăturarea sa de la putere în mod brutal, Al. Averescu a reușit să-

și depășească reținerile primind o dublă invitație prin mareșalul Curtii Regale și printr-o scrisoare expediată de Regina Maria.² În septembrie 1922, printr-un comunicat oficial, conducerea Partidului Poporului a anunțat participarea amintitei formațiuni politice la actul Încoronării. Generalul Al. Averescu dovedea astfel atașament față de Monarhie.

O poziție favorabilă actului Încoronării aveau și alți lideri ai Partidului Poporului. Astfel, Octavian Goga pleda patetic în paginile revistei „Țara Noastră”, pe care o conducea, pentru realizarea cât mai grabnică a evenimentului prin participarea tuturor forțelor politice subliniind: „*Coroana regală a României întregite ne face în acest moment unic să înlăturăm toate mizeriile clipei și planând deasupra veacurilor să căutăm pentru sufletul nostru un acord cu eternitatea*”³.

Regele Ferdinand dorea ca actul încoronării sale să se realizeze cu un sprijin politic mai larg, lansând chiar ideea unui guvern de coaliție. El a invocat drept motiv al amânării ceremoniilor situația precară a economiei, care nu s-a îmbunătățit considerabil în anul 1922. A găsit totuși un pretext, acela al neterminării costumelor comandate în străinătate.⁴ În realitate, suveranul urmărea să încredințeze onoarea patronării și organizării Încoronării principalului său colaborator din anii războiului de întregire națională: Ion I.C. Brătianu.

După un scurt interludiu, de numai o lună, al guvernului prezidat de Take Ionescu (17 decembrie 1921 – 17 ianuarie 1922), Regele a adus la conducerea țării, după cum era de așteptat, un cabinet condus de șeful Partidului Național Liberal. Acestuia i-a revenit sarcina organizării serbărilor Încoronării. Multe forțe politice au considerat însă acest simbolic eveniment drept un act al unei politici de partid și nu al unui guvern al țării întregi așa cum ar fi trebuit. În acest context la 12 octombrie 1922, liderii Partidului Național Român au lansat Manifestul Partidului Național Român către poporul din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, precum și către frații români de pretutindeni în care nu recunoșteau legalitatea alegerilor parlamentare organizate de liberali în martie 1922

deoarece Corpurile Legiuitoare s-au instituit direct în Adunare Constituantă. De asemenea, fruntașii P.N.R. socoteau că actul Încoronării trebuie organizat de un guvern reprezentativ al unității naționale. Manifestul se încheia cu o declarație de fidelitate adresată Regelui, precizând că absența de la Încoronare nu înseamnă slăbirea sentimentelor față de România Mare și dinastie.⁵ P.N.R. în frunte cu Iuliu Maniu a rămas consecvent principiilor sale. Nici intervențiile repetate făcute de Regina Maria ori Alexandru Marghiloman, Nicolae Iorga, precum și a altor oameni politici nu i-au convins pe liderii acestei formațiuni politice să revină asupra hotărârii luate.⁶ La rândul său, Partidul Țărănesc explica într-un articol publicat în paginile ziarului „Aurora” din 16 septembrie 1922, de ce nu pot face liberalii Încoronarea adresând mai multe întrebări retorice: *„E permis oare sub regimul votului universal ca Încoronarea să se facă sub prezidarea silnică a unui regim arbitrar în disprețul poporului? E permis ca miile de bătauși și de insultători ai țăranilor, care pozează azi în primari ai comunelor să se adune în jurul Regelui? E permis ca acel care a ucis cu tunurile pe țărani la 1907, să semneze, ca prim sfetnic al țării, actul Încoronării? E permis ca acel care a ordonat împușcarea muncitorilor de la 13 decembrie 1918 să prezideze celebrarea unui act istoric? (...)”*. Răspunsul era ferm: *„Nu. Nu e permis ca un neam întreg să fie ofensat. Nu e permis ca regele tuturor românilor să se încoroneze sub auspiciile unui guvern și ale unui partid de teroare”*.⁷ Atitudinea naționalilor și țărăniștilor a reprezentat o greșeală politică. Ea l-a mâhnit profund pe Ferdinand, care i-a privit cu multă neîncredere și oarecare ostilitate.

Același punct de vedere era împărtășit și de românii americani. Unul din liderii acestora Andrei Popovici scria în paginile ziarului de limbă română „America”, care apărea la Cleveland Ohio că *„Se face încoronarea”,* dar se întreba retoric: *„Și-a dat bine seama că Partidul Liberal prin acest act a omorât în sufletul poporului un sentiment care ar trebui să fie trainic în el? Și-a dat bine seama Brătianu că regele nu e încoronat de popor, ci de Partidul Liberal. Ia Brătianu asupra sa răspunderea pentru consecințele acestui act? (...)* Noi cei de aici, înfierăm cu toată tăria sufletului nostru curat acțiunea Partidului Liberal, care a înjosit un act național la o apucătură de partid”. Autorul articolului expri-

ma deplina solidaritate față de cei care au avut de pățimit sub jugul austro-ungar: *„Noi românii de aici suntem cu simpatia sufletului nostru întreg, cu acei care au suferit cu noi dimpreună atunci când eram sub stăpânirea străină”*. Din aceste motive, românii americani solicitau pedepsirea celor care au legat solemnitatea și puritatea actului Încoronării: *„Cerem conducătorilor fraților noștri de acasă să tragă la răspundere pe aceia care au făcut dintr-un act solemn național, o scamatorie de partid”*.⁸

Inițial, în anii 1920-1922, Partidul Naționalist Democrat condus de marele istoric Nicolae Iorga a avut puncte de vedere comune cu Partidul Național Român și Partidul Țărănesc în problemele politice majore ale țării, șeful naționaliștilor democrați precizând în memoriile sale la 19 iulie 1921 următoarele: *„I-am spus Regelui că nu vom putea participa la Încoronare sub acest regim”*.⁹ Ulterior renumitul savant și-a schimbat radical poziția, devenind un consecvent și împătimit susținător al actului încoronării, ca urmare a profundului său atașament față de monarhie.

Partidul Conservator Progresist, care nu a obținut nici un loc în Corpurile Legiuitoare în alegerile parlamentare din martie 1922¹⁰, nemaiaivând practic nici un fel de rol în viața politică a țării a participat prin liderul său Al. Marghiloman și colaboratorii săi apropiați Constantin C. Arion și Andrei Corteanu la festivitățile Încoronării dinastice de la Alba Iulia și București.

Partidele de extremă dreaptă au susținut la rândul lor, actul din 15 octombrie 1922, organul de presă al Ligii Apărării Naționale Creștină (L.A.N.C.) condusă de profesorul universitar ieșean Alexandru C. Cuza, intitulat *„Apărarea Națională”* scria cu multă satisfacție: *„Trăim clipe de bucurie, fericire și măreție națională, în ziua în care făuritorii României Mari se încoronează cu coroanele biruinței și unirii pe veci a tuturor românilor, împlinindu-se visul și dorul nestins al atâtor generații”*. Editorialul făcea o trecere în revistă a sacrificiilor românilor în anii primului război mondial, elogiind curajul, demnitatea și tăria de caracter cu care Regina Maria au înfruntat în acești ani multiple greutăți: *„S-a îndurat mult, s-a luptat cu tot ce mintea omească nu și-a putut închipui (...)*. În schimb s-a câștigat viața neamului românesc întregit!”¹¹.

La Alba Iulia pregătirile erau în toi. Primarul orașului Aurel Sava a acceptat invitația personală a primului ministru Al. Avarescu de a face parte din Comisia Centrală a Încoronării¹², fiind menținut și după venirea liberalilor la putere. Există și o comisie locală condusă de renumitul arhitect Victor G. Ștefănescu.

Guvernul Brătianu a menținut în cadrul comisiei pe Elie Miron Cristea, N. Iorga, Al. Lapedatu, Costin Petrescu, Arthur Verona și ceilalți artiști sau arhitecți¹³.

În anul 1921 au început la inițiativa lui N. Iorga lucrările la Catedrala Încoronării. Ele au fost încredințate „Societății Întreprinderii generale tehnice” din București condusă de inginerul Tiberiu Eremia. Piatra de temelie a edificiului a fost așezată în a doua zi de Paști a anului 1921, adică pe 28 martie. Lucrările au demarat foarte repede întrucât șantierul a fost aprovizionat ritmic cu materiale, iar fondurile financiare erau suficiente. După exact două luni, pe 28 mai 1921, vizitând orașul Alba Iulia pentru a constata stadiul lucrărilor, Regele Ferdinand și Regina Maria au găsit soclul catedralei deja zidit. Martoră a evenimentului, suverana României preciza în însemnările sale că „*Sosind la Alba Iulia, am mers cu Nando și cu Averescu, care conducea în urma noastră către locul unde se construiește în mare grabă biserica ce ar trebui să fie gata în septembrie, când va avea loc Încoronarea*”¹⁴. În septembrie 1921 șantierul Catedralei a fost vizitat de ministrul de interne Constantin Argetoianu, iar o lună mai târziu de șeful diplomației românești Take Ionescu însoțit de principele Nicolae.¹⁵

Proiectul și conducerea lucrărilor Catedralei au fost încredințate cunoscutului arhitect V.G. Ștefănescu. Ea avea drept model biserica domnească din Târgoviște, capodoperă a artei medievale românești.

Catedrala Încoronării are un plan în cruce greacă înscrisă, pridvorul deschis se sprijină pe stâlpi și coloane având capitelluri compozite. Pronaosul dreptunghiular susține două turla mai mici, gemene, simetrice față de axul edificiului. Pe naos se înalță turla principală, susținută de patru stâlpi octogonali masivi. Absida semicirculară este prevăzută cu o semicalotă. Catedrala are o suprafață de aproximativ 750 metri pătrați și o înălțime de 40 metri. Impunătoare este clopotnița care atinge înălțimea de 58 metri și are drept scop a echilibra peisajul marcat până atunci doar

de masivitatea catedralei romano-catolice¹⁶. Ritmul de construcție era intens. În iunie 1921 se lucra turla, iar în august același an clopotnița era aproape terminată. La 9 septembrie a fost instalată crucea cea mare de pe turla Catedralei. În data de 1 decembrie 1921 erau luate schelele și pictorul Costin Petrescu a început să realizeze fresca interioară.¹⁷ Evidențiind acest ritm trepidant al lucrărilor de construcție, C. Argetoianu, membru al guvernului consemna în amintirile sale următoarele: „*Cu planurile bisericii fusese însărcinat Petre Antonescu. Înzestrată din belșug cu toate mijloacele, Comisia și arhitecții puși sub ordinele ei au lucrat pe capete, și în mai puțin de un an, Biserica și anexele ei au fost ridicate. E singurul lucru frumos pe care l-a construit Petre Antonescu, arhitect greoi și lipsit de vlagă. Zidurile s-au resimțit de ridicarea lor în pripă și s-au deteriorat repede, dar în 1921, aspectul lor era măreț; proporțiile bisericii foarte nimerite și simplitatea liniilor clădirii principale se încadra de minune în colonadele care mărgineau întinsa platformă ce se deschidea spre breșa prin care intrase Mihai Viteazul în cetate*”¹⁸. În adevăr, pereții catedralei nu erau pe deplin uscați, și de aceea fresca interioară nu s-a putut realiza în condiții optime. Din motivele amintite în anul 1922, C. Petrescu a lucrat doar scenele având conținut sacru, lăsând loc liber pentru tablourile votive. Acestea din urmă s-au definitivat în august 1925. În naos, pe peretele vestic, pictorul a reprezentat pe ctitorii lăcașului Regele Ferdinand și Regina Maria în ținuta solemnă de la Încoronare. Navele laterale găzduiesc portretele Patriarhului Elie Miron Cristea și cel al Mitropolitului Ardealului Nicolae Bălan. În septembrie 1925, C. Petrescu a definitivat frescele votive din pronaos care îi îmbrățișează pe Mihai Viteazul și doamna Stanca¹⁹.

Concomitent cu lucrările de construcție a Catedralei au fost definitivate actele prin care „*terenul*” unde se ridica impunătorul locaș de cult s-a declarat de interes public. La 14 iulie 1921, Adunarea Deputaților dezbate și aprobă un asemenea proiect de lege. Tot acum a fost supus spre discuția și votarea de către Cameră a proiectului de lege referitor la organizarea Serbărilor Încoronării Suveranilor României întregite.²⁰

În data de 8 octombrie 1922 a avut loc ceremonia de sfințire a Catedralei Încoronării. Serviciul religios a fost oficiat de dr. Nicolae

Bălan, Mitropolitul Ardealului, Gurie Grosu, Arhiepiscopul Basarabiei, Vartolomeu Stănescu, Episcopul Râmnicului, Nicolae Ivan, Episcopului Vadului Feleacului și Clujului, protopopul ortodox de Alba Iulia Ioan Teculescu. Guvernul a fost reprezentat de Ministrul de Interne Arthur Văitoianu, Ministrul Comunicațiilor și președinte al Comisiei încoronării Traian Moșoiu, cinci parlamentari liberali, profesorul universitar Alexandru Tzigara Samurcaș, directorul Muzeului Satului din București.²¹

Pe lângă Catedrala Încoronării, Comisia Centrală s-a preocupat de reamenajarea Sălii Unirii, fosta casină militară. De asemenea, orașul Alba Iulia a fost supus și el unor ample lucrări edilitare. S-a creat o nouă cale de acces intitulată Bulevardul „Încoronării”, care s-a desprins din șoseaua principală, în dreptul gării. S-a realizat astfel o legătură directă cu cetatea și Catedrala. Parcul orașului a fost, la rândul lui, sistematizat și modernizat, fiind înconjurat, după moda vremii de un gard zidit. Reduta orașului, cazinoul civil, a primit o sală de spectacole cu spațiu anexe, săli de repetiții, cabine destinate actorilor. În iulie 1922, toate aceste ample lucrări edilitare erau deja încheiate.²²

Comisia Încoronării s-a îngrijit și de înfrumusețarea capitalei. Aici s-a înălțat special pentru serbările din 16-17 octombrie 1922 Arcul de Triumf, amplasat pe șoseaua Kiseleff. Monumentul înalt de aproximativ 30 de metri avea în forma de atunci o poartă cu deschiderea de 13/9 mm, încheiată sus cu o boltă în arc de cerc. Existau efigii reprezentând pe Regele Ferdinand și Regina Maria, apoi războinici daci și centurioni romani, simbolizând originea latină a poporului român și a limbii sale. Nu lipseau oștenii lui Mircea cel Bătrân sau Ștefan cel Mare, pandurii lui Tudor Vladimirescu. Aceste creații au fost realizate de o serie de sculptori renumiți ai vremii precum: Carol S. Sterk, Dimitrie Paciurea, Corneliu Medrea, Ion Jalea ș.a. Arhitectul Petre Antonescu nu a reușit să încheie lucrările de construcție până la 15 octombrie 1922 ca urmare a timpului relativ scurt avut la dispoziție, dar mai ales datorită fondurilor financiare insuficiente de care dispunea. Contemporan al evenimentelor, Constantin Kirițescu afirmă într-o lucrare publicată exact după un deceniu și jumătate că *„arhitectul însărcinat cu execuția monumentului a găsit soluția ca pentru acea dată să se construiască*

*definitiv din beton armat numai temelia și scheletul interior, iar fața exterioară a decorațiunii și inscripțiile să se construiască din materiale provizorii, care apoi urmau să fie înlocuite pe îndelete și cu tot răgazul trebuincios, cu materiale definitive”*²³. Lipsa fondurilor, neglijența oamenilor din conducerea țării au făcut ca edificiul să fie supus unei rapide degradări, unii propunând chiar demolarea lui. Abia în anul 1932 s-a constituit o comisie ministerială care a analizat la fața locului stadiul construcției, stabilind măsurile de rigoare. Ea a hotărât continuarea lucrărilor și transferarea răspunderii la Ministerul Apărării Naționale.²⁴

Comisia Încoronării a organizat și *„Cortegiul istoric”*. Pictorul Costin Petrescu a fost delegat cu punerea lui în practică. Pictorul mai realizase în anul 1904 un asemenea cortegiu cu ocazia comemorării a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare la Mănăstirea Putna și doi ani mai târziu cu prilejul jubileului regal. Proiectul din 1922 fusese realizat cu ajutorul lui N. Iorga și avea în vedere reflectarea marilor momente ale istoriei românilor, acestea fiind prezentate sub forma unor tablouri: 14 la număr. C. Petrescu a avut ideea inspirată să aducă pentru diferitele evenimente sau personalități istorice țărani din zonele ilustrate cu veșmintele lor autentice, fapt care sporea interesul publicului. Din județul Gorj au venit foștii panduri pentru a-l întruhipa pe Tudor Vladimirescu, din județul Suceava au sosit tineri care înfățișau pe plăieșii lui Ștefan cel Mare. La reușita cortegiului a contribuit și buna documentare istorică, de care nici Miron Cristea nu a fost străin.²⁵

Vii discuții a generat sacramentul ungerii monarhului. S-a propus de Mitropolitul Primat E. Miron Cristea construirea unui pavilion impunător deschis vederii publicului din toate părțile prevăzut spre răsărit cu un altar. Acest proiect s-a discutat într-o ședință a Comisiei Centrale a Încoronării ținută în octombrie 1920, dar el nu a fost aprobat. La 6 februarie 1921 s-a făcut o nouă propunere potrivit căreia ungerea să se facă în biserica *„Mihai Vodă”* din București. Regele nu a acceptat însă nici amintita variantă întrucât el nu era de acord cu separarea încoronării de ungere, acte componente ale aceleiași ceremonii. La menționata întrunire desfășurată în Palatul Mitropolitan din București a fost acceptată propunerea lui N. Iorga de construire a

Catedralei Încoronării.

La sfârșitul anului 1920 forma și momentele principale ale ceremonialului erau în linii mari stabilite. De desfășurarea în detaliu a părții sacre a Încoronării urma să se ocupe Mitropolitul Primat al Bisericii Ortodoxe Române. Miron Cristea încă din septembrie 1920 secondat de șeful său de cabinet dr. Popa Nae, căci așa era poreclit părintele dr. Nicolae M. Popescu, profesor de istorie și teologie la Seminarul Teologic din București, a studiat vechi cronică românești și străine. Rememorând aceste clipe agitate, viitorul Patriarh al României întregite scria în memoriile sale publicate postum următoarele: „*M-am retras cu directorul meu Dr. Nae Popescu, un bun cunoscător al limbii grecești și istoric. Am studiat împreună, mai ales cronicile moldovene. Eu cunoșteam din documente germane încoronarea țarilor ruși. Am văzut încoronarea unui rege ungar. Am studiat după Porphirogenetes încoronarea împăraților bizantini. Pe baza acestora am compus un tipic de încoronare, pe care eu îl găseam foarte demn pentru biserica ortodoxă și frumos. L-am dat în manuscris Regelui Ferdinand încă în vara anului 1921, ca – mergând la băi în Franța să-l citească în ore libere la urmă să-și facă observările și noi vom schimba conform dorinței, ce va fi de lipsă. După întoarcere, dl. Mișu, ministrul Palatului îmi spune: «Regele e mulțumit cu manuscrisul»*”²⁶.

Scenariul final a rezultat însă din ample discuții și compromisuri făcute de ambele părți. Elie Miron Cristea nu era însă de acord cu modul destul de simplist în care avusese loc ceremonialul încoronării Regelui Carol I la 1881. De aceea, el a purtat multe convorbiri pe această temă cu primul-ministru Ion I.C. Brătianu deoarece șeful P.N.L. dorea „*să se repete cel din 1881*”, motivând că Ferdinand este mai bigot și mai susceptibil religios. În schimb, Miron Cristea urmărea să facă din încoronare „*o sărbătoare a Reîntregirii României*”, un eveniment cu valoare de simbol. El se preocupa ca acest act solemn să fie binecuvântat de biserică în bună tradiție românească și ortodoxă. Mitropolitul Primat era de părere că „*ungerea regală*” să se facă în biserică. Conducătorul Bisericii Ortodoxe Române a insistat ca ungerea amintită să nu se realizeze cu Sfântul Mir, ci uleiul urma să fie sfințit pe loc: „*Eu am apărut tipicul, cât privește biserica* – scria Miron Cristea în

memoriile sale – iar ce privește chestiile de drept public «*aveți drept să dispuneți*» dar a se reduce la nimic n-am admis, deși i-am asigurat că nu-i «*taina mirului*» aplicată unui catolic, ci o ungere exclusiv regală (...). N-au admis-o arătând că, atunci slujba devine prea scurtă și ne va imputa lumea că am făcut un lucru prea superficial (...).

Eu proiectasem Încoronarea în lăuntrul bisericii. N-au admis-o, ci să iasă toți afară. Acolo, președintele Senatului dă coroana să i-o pună pe cap, fără nici o intervenție a bisericii. Nici chiar s-o binecuvânteze Mitropolitul de departe.

Le-am propus să vină în fața altarului să îngenuncheze și să le citim Rugăciunea de Încoronare. Purtătorii de cuvânt ai Regelui nu au acceptat. Au hotărât să facem un simplu Te Deum, care să nu facă parte din ceremonia de Încoronare”.

În fond, Regele Ferdinand era de părere „*ca la Încoronare, Biserica să nu aibă nici un rol, ci să facă o simplă Doxologie, ca totdeauna, și la final, regele iese din biserică și merge sub baldachinul ridicol*” și adaugă Miron Cristea ironic „*ca astfel să-l încoroneze Pherekyde*”²⁷. Trebuie să spunem însă cu obiectivitate că membrii anturajului Suveranului României, ortodocși fiind, erau, în realitate, mai catolici decât Papa, voin prin servilism și ipocrizie să-i îndeplinească regelui catolic toate dorințele.

Regele Ferdinand a primit coroana cu care a fost încoronat și primul Rege al României Carol I la 10 mai 1881, executată în Arsenalul Armatei dintr-un tun turcesc capturat de ostașii români în apriga bătălie de la Plevna. Pietrele și perlele sunt replici din oțel, doar calota interioară este din catifea purpurie. Pentru Încoronarea din 15 octombrie 1922 s-au adăugat coroanei suveranului însemnele noilor provincii alipite la Regatul român: Basarabia, Banatul și Transilvania²⁸.

Regina Maria a purtat la Alba Iulia o coroană asemănătoare cu cele aparținând împărăteselor bizantine. Ea a fost executată cu măiestrie de casa de bijuterii „*Falige*” din Paris. Coroana era din aur masiv fiind mai somptuoasă decât cea a Regelui, întrucât cuprinde un număr mai mare de elemente decorative, florale și geometrice, cu pandantive laterale ample. Aceasta era armată cu turcoaze, opale, rubine și ametiste, iar aurul necesar, 1800 grame a fost dăruit de proprietarul unei mine de aur pe nume Pocol, pro-

babel din Munții Apuseni²⁹.

Regele Ferdinand a avut la Încoronare ca semn al puterii sale, un buzdugan din aur, continuând astfel. Tradiția voievodală după 1918. Sceptrul cu trimitere, mai degrabă, spre tradiția monarhiilor occidentale, nu a fost folosit în Țările Române. Realizat printr-o subscripție publică inițiată de marele proprietar ialomițean marin Ionescu, buzduganul a fost oferit în dar Regelui Ferdinand la 10 mai 1920. Casa de bijuterii parisiană „René Boivin” l-a lucrat cu multă măiestrie³⁰.

Ferdinand și Maria au fost singurii suverani români care au purtat la încoronare hlamide. Ele dădeau măreție evenimentului și aminteau de ceremonialul fastuos al încoronării împăraților bizantini. Aceste haine scumpe erau confecționate dintr-o stofă grea, aurie cu reflexe de purpură. Lor li se adăugau mantii de brocart. Hlamida Regelui a fost lucrată într-un cunoscut atelier de broderie parisian, iar cea a Reginei s-a realizat manual sub îndrumarea profesoarei Elena Niculescu Frunzeanu, directoarea școlii de sericicultură și țesătorie din București³¹.

Inițial s-a convenit ca Încoronarea să fie celebrată la finele lunii septembrie 1921 pentru a cuprinde și festivitățile prilejuite de aniversarea a șapte ani de la investirea suveranului. Data nu a putut fi respectată de aceea serbările au fost amânate. Gestul Suveranului l-a mâhnit pe primul ministru Alexandru Averescu. Martor al evenimentului, C. Argetoianu sesizează atitudinea premierului relevând că „Încoronarea Regelui și a Reginei la Alba Iulia fusese hotărâtă din primele zile ale guvernării noastre (...). Generalul vedea în actul Încoronării, nu numai, ca toți românii apoteoza Unirii și Întregirii Neamului, dar încă un fel de legătură mistică ce s-ar fi pecetluit între Rege și dânsul, o cheazășie, de o lungă, de o nesfârșită guvernare”³². Cu toate acestea, Al. Averescu, supărat pe monarhie, în urma dublei invitații a suveranului prin mareșalul Curții și a reginei printr-o scrisoare, și-a depășit reținerile³³.

La 25 martie 1922, de Buna Vestire, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, condus de Elie Miron Cristea a aprobat pastorală publicată în septembrie 1922 de ziarul „Telegraful român”. Documentul preciza că ea „se va citi în ziua Încoronării în toate bisericile din țară înaintea «Doxologiei», omițându-se părțile care nu privesc decât pe preoți (...).

Ca o rugă puternică de mulțămire ridicată cerului de tot neamul românesc se înalță azi din inima Ardealului biserica catedrală a Încoronării.

Anul acesta 1922, luna octombrie, ziua 2 (15), măritul nostru domnitor M.S. Regele Ferdinand I va urca alături de grațioasa noastră Doamnă, M.S. Regina Maria, treptele Catedralei Încoronării și înaintea Sfântului Altar se vor închina Împăratului Împăraților. (...).

Deci în arătata zi, bucuria neamului românesc va fi deplină și inimile noastre și sfintele noastre. Cuvintele să răsună de laudele Celui Prea Înalt (...).

În ajunul zilei Încoronării să slujească în toate bisericile privegherea. În ziua Încoronării se va sluji mai întâi a) Sfânta Liturghie și după terminarea ei b) o Doxologie (Te Deum) de mulțumire. După Doxologie se rostește următorul polihron:

Pentru Rege.

Maiestății Sale Prea Înaltului Mult Stăpânitorului nostru Domn Ferdinand I din mila lui Dumnezeu Rege al României și dezrobitor al mănoasei Basabii, al dulcii Bucovina, al falnicului Ardeal, al mândrului Banat, al fericitei Crișane, al Sătmăruului și al Sălajului, celui ce a reînviat țara lui Negru Vodă de la Olt și istoricul Maramureș al lui Dragoș Vodă.

Pentru Regină.

Maiestății Sale Măritei noastre Doamne și Regine Maria, ajutătoarea celor săraci și în strâmtoare, mângâietoarea celor bolnavi și în suferință, alintătoarea de dureri a celor răniți pe patul de moarte, ocrotitoarea artelor și științelor și a tuturor mișcărilor nobile pentru propășirea obștească.

Celei ce, în cele mai grele zile ale neamului a revărsat pretutindeni din comoara sufletului ei ca dintr-un izvor bogat încredere și însuflețire.

*Dă-i Doamne Mulțumire și sănătate și o păzește întru mulți și fericți ani”*³⁴.

În primăvara anului 1922 se cunoștea data exactă a actului Încoronării Suveranilor României, fapt confirmat de ședința Consiliului de Miniștri desfășurată la Sinaia în data de 24 august 1922, de față fiind conducătorul Statului. În cadrul discuțiilor din guvern s-a arătat că acest eveniment istoric deosebit trebuie „să consfințească pentru vecie unirea tuturor românilor sub sceptrul Regelui Ferdinand”³⁵.

În ziua de 12 octombrie 1922, Ion I.C.

Brătianu având calitatea de prim-ministru, a rostit în ședință comună a Corpurilor Legiuitoare în numele conducătorului țării următorul mesaj: „Domnilor senatori și deputați – ca o consfințire a unității naționale cu atâtea jertfe dobândite am hotărât să îndeplinim la Alba Iulia acum la începutul anului al noului al domniei mele, Încoronarea mea și a Reginei. Sunt sigur că în această zi de sărbătoare, patimile trecătoare se vor stinge și că toți fiii buni ai patriei, însuflețite de aceeași dragoste de țară, se vor uni în jurul Tronului”³⁶.

Din data de 12 octombrie au început să sosească la Sinaia membrii misiunilor speciale ale Olandei, Cehoslovaciei, Regatului Sârbo-Croato-Sloven, Anglia, Franța, Italia, Spania și Belgia. Principesele române Elisabeta și Mărioara deveniseră de curând prima Regină a Greciei, iar cea de a doua suverană a sârbilor, croaților și slovenilor. Regina Marioara (Mignon) a venit însoțită de principele Paul Kargheorghievici Infantele Spaniei, Alfonso d'Orleans-Bourbon se afla alături de Infanta Beatrice, sora Reginei Maria; Misiunea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord era condusă de Prințul Albert de York, al doilea fiu al Regelui George al V-lea. În fruntea misiunii italiene se găsea Thomas, duce de Genova, unchiul Regelui Italiei, Victor Emanuel al IV-lea. Din misiunea franceză făceau parte mareșalul Ferdinand Foch și generalii Weigand, Pétin. Generalul Henri M. Berthelot, în schimb, se număra printre invitații speciali.³⁷

Alte state precum Polonia, Austria, Elveția, Finlanda, Portugalia, Bulgaria, S.U.A., Japonia au fost reprezentate de miniștri plenipotențari. Din partea Sfântului Scaun a fost prezent ca delegat nuntial apostolic cardinalul Francesco Margnaggi.

Prezentând acest exod, Regina Maria nota în însemnările sale la 13 octombrie 1922 cu nespuse mândrie: „A început agitația. Oaspeții au început să sosească în cursul dimineții și fiecare trebuie să fie primit separat, cu onoruri militare și altele. Prima sosită a fost Mignon, mai subțire și teribil de drăguță (...). A venit și Paul cu ea. Al doilea venit a fost Bertie împreună cu Foch și ceilalți ofițeri francezi care aparțin misiunii speciale, de asemenea, dragul nostru vechi prieten Berthelot și ducele de Luyne, care este invitatul nostru special (...). În a treia serie din cei veniți au fost ducele de Genova și Ali

Buby. Noi am făcut tot timpul naveta între Peleş și gară. Totul a decurs însă fără nici o încurcătură specială, deși firește pentru că pentru curtea noastră care niciodată, nu este foarte bine organizată, a constituit un efort considerabil. Peleşul era arhiplin, ocupat până în cel mai mic colțșor.

La 12.30, Nando și cu mine am primit toate diferitele delegații (cele străine), cu scrisorile lor de felicitare din partea suveranilor sau a președinților lor: franceză, americană, poloneză, suedeză, norvegiană, germană, austriacă, olandeză, belgiană. Sârbii și grecii au fost reprezentați de familie și, de asemenea, englezii”³⁸.

În onoarea misiunilor străine au fost pregătite recepții la castelele Peleş și Pelișor. De asemenea s-au organizat excursii în împrejurimile stațiunii Sinaia și la Bran, care au stârnit interesul zecilor de delegați³⁹.

În dimineața zilei de 14 octombrie 1922 au venit la Alba Iulia membrii Sfântului Sinod sub conducerea Mitropolitului primat Elie Miron Cristea. La scurt timp a sosit primul ministru Ion I.C. Brătianu însoțit de ministrul de Război, generalul Gheorghe Mărdărescu, care au adus însemnele regalității. Coroanele și hlamidele au fost păstrate până a doua zi în Altarul Catedralei Încoronării, ele urmând să fie sfințite de înalții ierarhi⁴⁰.

Ziua de 15 octombrie 1922 a debutat cu o ploaie mărunță, sub un cer închis. Martoră a evenimentului Regina Maria notează în jurnalul său cu vădită amărăciune: „Ploaie! Aceasta a fost prima impresie – dar nu o ploaie tare, doar o stropitură pe fereastra mea, mici linii lungi și distanțate ce din fericire înseamnă că erau doar picături și la linia orizontului se ridica un soare palid”⁴¹. Cu toată vremea destul de potrivnică programul s-a desfășurat normal. Regele și Regina au fost întâmpinați pe peronul gării cu onoruri militare. Primarul orașului Alba Iulia Aurel Sava le-a oferit tradiționala pâine și sare, adresându-le, totodată, frumoase cuvinte de bun sosire. Regele Ferdinand purta uniforma de general de vânători.

După sosirea perechii regale s-a format un impozant cortegiu deschis de două plutoane de soldați din escorta regală în uniformă de gală și de trăsura mareșalului Curții, generalul Paul Angelescu. Urmau două trăsuri à la Daumont. În prima au luat loc Regele și Regina, ea fiind încadrată de generalul Constantin Cristescu, șeful Marelui Slat Major

și generalul Henri Cehovski, comandantul Corpului 7 Armată din Cluj călări. A doua a principelui moștenitor Carol și a soției sale principesa Elena era flancată de generalii Dumitru Stratelescu și Aristide Razu. Generalii războiului de întregire a neamului, toți călări erau așezați după familia regală, iar imediat încolonate urmau două plutoane din Regimentul 4 Roșiori „Regina Maria”. În cortegi se găseau drapele de luptă ale întregii oștiri române, cu gărzile lor de onoare, cadrele și elevii școlilor militare⁴². Martor al fericitului eveniment, N. Iorga evidențiază în memoriile sale atmosfera din orașul Unirii astfel: *„Un larg drum nou duce la Cetate. E mărginit de steaguri pe care le-a muiat neîncetata, mărunță ploaie rece. Totuși face impresie. Mulțimea oamenilor se îmbulzește printre vardiști și oaste”*⁴³.

Cortegiul a ajuns în fața Catedralei Încoronării la orele 10. Mitropolitul primat și ceilalți înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române i-au întâmpinat pe suverani în pridvor, conducându-i apoi înăuntru, la trenurile lor din preajma Altarului. Plăcut impresionată de înfățișarea orașului și a catedralei, Regina Maria preciza în jurnalul său cu bucurie următoarele: *„Alba Iulia este frumoasă. Un orașel cetate vechi și acolo, în mijlocul zidurilor crenelate, fostul guvern (Averescu) a construit mica catedrală unde urma să aibă loc încoronarea. Ea este în centrul unui scuar, înconjurată de o clădire, ca o mănăstire. A fost mult criticată și are, firește, greșeli, dar, în general, arată extrem de frumoasă și plăcută și a fost minunat împodobită și îngrijită”*⁴⁴. La rândul său, N. Iorga a surprins semnificația deosebită a momentului, consemnând cu talentul unui mare reporter starea de spirit din catedrală: *„Oficiază Mitropolitul primat și numai mitropolii a patru ținuturi românești (Țara Românească, Moldova, Ardealul și Basarabia), Vladimir al Bucovinei fiind oprit de boală. Îi înconjură vlădicii de Roman, de Huși, de Rădăuți, de Argeș și de Râmnic, locțiitorii Dunării de Jos și Buzăului”*.

Biserica în care se oficiază este impresionantă. Același martor ocular scrie mai departe că ea are *„înalte bolti, frumos luminate, cu o singură excepție a catapetezmei care a rămas neagră, pentru a se vedea mai bine picturile mi se spune, dar s-ar fi putut fără această notă de dură tristețe”*.

Prezența atâtor înalți ierarhi ai bisericii naționale impresionează profund pe N. Iorga

care notează în final – plin de mândrie că este martorul unui eveniment cu adevărat memorabil: *„În toată istoria neamului nostru nu s-a văzut niciodată ierarhii Țării Românești și Moldovei, Ardealului și Basarabiei, liturgisind împreună”*⁴⁵.

Slujba a fost oficiată de Mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan, care a citit și Evanghelia, iar Mitropolitul primat a rostit Rugăciunea de Încoronare a Regelui, precum și binecuvântarea: *„Doamne Dumnezeu nostru, cu glorie și cu cinste încoronează-i pe dânsii”*. La sfârșit, Miron Cristea a proclamat, potrivit tradiției bisericii ortodoxe: *„Vrednic este!”* Acel *„Vrednic este!”* din biserică a fost, potrivit episcopului ortodox al Oradiei, Roman Ciorogariu *„răsunetul țării întregi adunată în biserică al Încoronării”*. Binecuvântarea Mitropolitului a constituit, după cum sublinia același martor ocular *„binecuvântarea țării întregi asupra purtătorilor destinului românesc”*. Acest act sacru se face *„fără ungere cu Sfântul mir, din pricina confesiunii catolice a Regelui”*⁴⁶. Momentul l-a mulțumit chiar pe unul dintre organizatori, Elie Miron Cristea. Acesta avea să noteze în memoriile sale destul de lapidar însă convingător: *„Slujba noastră a fost frumoasă: șaptesprezece episcopii, patru diaconi, patru anaghoști și doi preoți (un arhimandrit și un protopop). Corul «Carmen» 120 persoane Admirabil”*⁴⁷. Regina Maria nu a rămas nici ea indiferentă căci afirma cu satisfacție în însemnările sale între altele: *„Am sosit la biserică unde toți oaspeții își ocupaseră deja locurile. Nando și cu mine stăteam pe scaunele tronuri, unul în fața celuilalt”*.

*Slujba a fost frumoasă, sobră, nu prea lungă, corul excelent. Interiorul bisericii deși nu este mare, este impozant și frescele sunt bune”*⁴⁸.

Regelui Ferdinand i s-a interzis de Papă să fie încoronat într-o biserică românească de către un preot ortodox român. De aceea, la intervenția Reginei Maria și a lui Barbu Știrbei, după lungi și aprinse discuții s-a convenit ca Regele Ferdinand să fie încoronat în afara bisericii, în aer liber, sub pretextul că acest act memorabil trebuie să aibă loc *„în fața poporului lui”*, dar *„nimeni nu trebuie să știe adevăratul motiv”*⁴⁹ scria o biografă a Reginei Maria.

În adevăr, slujba din catedrală a fost impunătoare. Corul *„Carmen”* condus de cunoscutul dirijor și compozitor G.D. Kiriac a

fost la înălțime. Acestui muzician îi aparține melodia „*Imnului de slavă al Încoronării*”, al cărui text cuprins în Doxologie, inspirat din tradiția imnică bizantină și românească medievală este opera lui Elie Miron Cristea⁵⁰.

Pe lângă invitații speciali, șefi de partide politice, foști prim-miniștri, au fost prezenți în catedrala Încoronării parlamentari, membrii conducerii Academiei Române, rectorii universităților din București, Iași, Cluj și Cernăuți, președinții corporațiilor și sindicatelor naționale, trimiși speciali ai marilor ziare, agenții de presă din țară și străinătate. Din partea armatei au luat parte la ceremonii șeful Marelui Stat Major, inspectori generali de armată, comandanții de Corpuri de armată, de divizii, în total 33 de generali activi și în rezervă. Asistența i-a primit, de asemenea, cu emoție și respect pe supraviețuitorii celor care au luat în războiul de independență din 1877-1878⁵¹.

O problemă de o importanță deosebită care a preocupat îndeaproape pe Miron Cristea a fost legată de prezența greco-catolicilor la actul Încoronării. Inițial, Mitropolitul primat a cerut organizatorilor ca aceștia să fie invitați „și să rostească o rugăciune la Încoronare”⁵². Ulterior, el a acceptat ca episcopii uniți în frunte cu mitropolitul lor să vină în biserică și să asiste la slujbă „în rândul românilor”. Miron Cristea a purtat în acest sens multe discuții cu Ministrul Cultelor și Instrucțiunii C. Banu. Acesta din urmă s-a deplasat la Blaj unde a avut o întâlnire cu Mitropolitul greco-catolic al Transilvaniei Vasile Suciuc. La început, înaltul ierarh „unit” nu a fost de acord să ia parte la ceremoniile din Cetatea Unirii deoarece se temea că va fi nevoit să dea explicații la Roma, întrucât a încălcat disciplina, fapt care în dreptul catolic se cheamă „a se expune la derogatoriu”. Potrivit disciplinei, episcopii catolici și greco-catolici nu aveau voie să intre într-o biserică ortodoxă. Episcopul unit de Gherla, Iuliu Hossu a susținut că este bine ca să participe la slujba Încoronării. La fel a procedat și cel de la Lugoj, Vasile Frențiu. Toți episcopii greco-catolici adunați pentru consultări au fost de acord de a veni să asiste la slujba în biserică. Aflat în miezul evenimentelor, episcopul ortodox de Oradea afirma în amintirile sale că „Episcopii uniți erau hotărâți a lua parte și la actul religios al Încoronării. Pe drumul la încoronare, cel mai Papă decât papa, episcopul Frențiu, mă asigură despre aceasta.

La îndoiala mea îmi spunea animat «*vei vedea, voiui fi acolo*». În sinea lor a învins clar sufletul românesc pe cel catolic, dar a venit Marmaggi cu porunca opreliștei papale și sufletul românesc s-a opus acestei monstruoase opreliști”⁵³. În adevăr, nuntul apostolic F. Marmaggi a intervenit, iar înalții ierarhi greco-catolici nu au intrat în catedrala Încoronării. Potrivit lui Miron Cristea au stat pe afară episcopul catolic al Ardealului Gustav Carol Majlat, Iuliu Glatfelder, episcopul romano-catolic de la Timișoara. Acesta, nu mult după aceea n-a vrut să recunoască statul român unitar și s-a mutat la Seghedin în Ungaria. În schimb „superintendentul Teutsch, arhimandritul ortodox sârb dr. Nicolici, rabinul Nemirover și muliftul mahomedan au fost în biserică”⁵⁴. Nu a lipsit din catedrala Încoronării nici marele rabin al Chișinăului, Zirelsohn. Demn de subliniat este faptul că ierarhii greco-catolici au fost la Alba Iulia. Mitropolitul greco-catolic al Blajului, V. Suciuc, a oficiat în dimineața zilei de 15 octombrie, orele 7.30, în biserica unită din cartierul Măieri al Albei, o liturgie pontificală pentru rege și regină⁵⁵.

Absența ierarhilor greco-catolici de la actul Încoronării a constituit, după opinia noastră o greșeală. Ea a lăsat un gust amar în rândurile populației, a cercurilor politice. Miron Cristea avea să noteze în însemnările sale: „*Toți au luat fraților uniți în nume de rău absența din biserică*”⁵⁶. C. Argetoianu l-a acuzat pe Iuliu Maniu că i-a sfătuit pe ierarhii greco-catolici să stea în afara Catedralei Încoronării: „*Îndemnați de Maniu, prelații bisericii unite n-au asistat la slujba sub pretextul că nu permiteau canoanelor lor să se apropie de o liturghie ortodoxă, ceea ce era fals (...). Au așteptat afară din incinta bisericii pe esplanadă*”⁵⁷. Acuzația ni se pare nefondată, chiar dacă șeful P.N.R. era de confesiune greco-catolică.

După „Doxologie” au fost sfințite hlamidele regale, coroana Reginei Maria, cea a Regelui Ferdinand fusese sfințită la 10 mai 1881. În continuare s-a trecut la actul public al Încoronării. Obiectele consacrate au trebuit preluate de la înalții ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române de reprezentanții Statului și ai armatei. Coroana Suveranului a fost încredințată președintelui Senatului iar coroana reginei a primit-o Mihai Orleanu, președintele Adunării Deputaților. Tot acum, hlamida lui Ferdinand a fost luată de generalul Alexandru

Lupescu, inspector general de armată, ajutat de comandantul Regimentului 1 Vânători, Regele Ferdinand cu garnizoana chiar la Alba Iulia și de cel mai tânăr ofițer al acestei unități. Hlamida Reginei Maria i s-a încre-dințat unui alt inspector general al armatei, generalul Ioan Popovici asistat de comandantul Regimentului 4 Roșiori „Regina Maria” și de cel mai tânăr ofițer din regimentul acesta⁵⁸.

Regele și Regina, însoțiți de mitropoliți, de președinții celor două camere, care purtau coroanele și de ofițerii cu hlamidele, au urcat pe o estradă acoperită cu un baldachin în fața clopotniței. La orele 11 când în întreaga Românie băteau clopotele bisericilor, iar la Alba Iulia răsunau cele 101 lovituri de tun, Ferdinand a luat coroana de la M. Pherekyde și după obiceiul napoleonian, introdus la noi de Regele Carol I și-a așezat-o singur pe creștet. Apoi, Regina a îngenuncheat, Regele a luat coroana de la președintele Camerei Deputaților și a încoronat-o sărutând-o apoi pe amândoi obraji. Martoră a istoricului moment, Regina Maria notează în memoriile sale cu fidelitate derularea încoronării: „Pherechide a înaintat spre Majestatea Sa, cu coroana de oțel, după ce generalii ne puseseră pelerinele sau, mai degrabă mantiile noastre regale (...). Nando a luat de la el coroana, după ce ținuse un discurs foarte loial și și-a pus-o pe cap. Apoi, Orleanu a înaintat spre mine, cu coroana mea și a ținut un discurs foarte frumos. Eu am îngenuncheat apoi în fața lui Nando care a pus greaua coroană pe capul meu, în timp ce toate clopotele au sunat și acele salve de salut au fost trase. Nando m-a ridicat și m-a sărutat în vreme ce toți cei prezenți au aclamat din toate puterile și toate muzicile militare au cântat imnul național”⁵⁹. În adevăr, M. Pherekyde a adresat câteva cuvinte Regelui Ferdinand arătând: „Coroana pe care aleșii țării o prezintă astăzi este coroana primului rege al României întregite, cu hotarele de la Tisa la Nistru și la Marea Neagră.

Realizarea idealului visat de generațiile trecute dobândită de Măria Voastră cu ajutorul marilor aliați și grație sacrificiului generos a sute de mii de copii ai țării este un fapt împlinit și încoronarea Măriei Voastre consacră faptul istoric și-l așează în plină lumină”⁶⁰. În discursul său, M. Orleanu a evidențiat în frumoase fraze personalitatea Reginei Maria și contribuția ei la făurirea României Mari⁶¹.

N. Iorga surprinde și el momentul înălțător

al Încoronării. Cu mult talent arătând: „În sunetul clopotelor nouă, dulce ca argintul, în bubuitul tunurilor, în strigătul vesel al mulțimii perechea suverană se înveșmântează cu lungile și grelele mantii”. Mitropolitul primat ia coroana de la Președintele Senatului și o dă Regelui. Tot N. Iorga continuă: „Domnul românesc ia apoi coroana după obiceiul napoleonian introdus de înaintașul său și o așează liniștit și sigur pe fruntea sa. Aplecându-se către Regină care se înclină ușor, îi așează pe bucle juvaerul scânteietor de focuri și o sărută”⁶². La rândul său, un biograf al Regelui Ferdinand înfățișează în anul 1938 modul cum a decurs Încoronarea cu multă obiectivitate: „De la ieșirea din catedrală până la scenă sunt așternute covoare roșii. După terminarea solemnității religioase, care a durat cam o jumătate de oră, alaiul încoronării se rânduiește spre baldachin. Înainte pășeste perechea regală cu fiii și fiicele ei. Ferdinand, președintele Senatului, și Orleanu, președintele Camerei, amândoi în frac, vin în fața perechii regale – care între timp a îmbrăcat, pentru ceremonia încoronării, mantiile țesute din purpură, toate cu blană de hermină și dau citire formulelor de jurământ. Acum, Regele Ferdinand își pune pe cap greaua coroană de oțel, în timp ce regina se așază pe un genunchi în fața soțului ei. Suveranul îi pune apoi soției sale coroana de aur pe capul blond. Cu lacrimi de emoție în ochi, regina se ridică în picioare, își îmbrățișează și sărută soțul. Răsună minute în șir urale. Din turnul Bisericii Încoronării se aude dangătul solemn, care se îmbină cu bubuitul salvelor de tun, în semn că primul suveran al tuturor românilor a primit consacrarea religioasă a înaltei sale funcții”⁶³.

Invitații oficiali români și străini au asistat la ceremonie în două tribune care flancau baldachinul, apoi i-au însoțit pe monarhi în reședința regală din incinta catedralei adresându-le felicitări. Aflată în mijlocul evenimentelor, Regina Maria arată în însemnările sale cu sinceritate: „Am urcat încet scara și apoi ne-am dus în centrul pridvorului cu colonade, deschise, și de acolo ne-am înclinat în fața oamenilor de jos care ne-au aclamat cu ovații extraordinare.

Apoi, începând cu familia, au trecut cu toții să ne felicite și să ne sărute mâinile.

Totul a decurs cât se poate de bine, având în vedere că în țara noastră toate ceremoniile sunt greu de organizat (...).

Am fost condus în apartamentele noastre și acolo ne-am scos coroanele și mantiile, am fost lăsați să ne odihnim în timp ce oaspeții erau conduși la marea sală de banchet, să aștepte sosirea noastră regală”⁶⁴.

În reședința din incinta catedralei, Regele Ferdinand a semnat Actul comemorator al Încoronării: „Îndrumat cu cuvântul întregului popor – se spune printre altele în document – și ajutat de sfatul acelora care cu credință s-au închinat Țării și Tronului, am purtat războiul întregirii neamului și biruind restriștile am văzut înfățișată unitatea națională de atâtea vreme așteptată (...) spre a chema binecuvântarea lui Dumnezeu asupra acestor mărețe fapte din care a ieșit România Mare spre a le da consfințire în fața scumpului nostru popor, ne-am adunat cu toții la Alba Iulia străveche cetatea Daciei Romane și a gloriei lui Mihai Viteazul și aici, azi 15 octombrie 1922 ne-am încoronat eu și scumpa mea soție Maria, părtașa suferințelor și bucuriilor mele și ale țării”⁶⁵. În acest timp, patru crainici au citit Proclamația Regelui Ferdinand I dată la Alba Iulia în 15 octombrie 1922, tipărită de ziarul „Universul” și răspândită în sute de mii de exemplare pe întreg cuprinsul țării. Documentul sublinia dorința șefului statului ca țărănimea „stăpână pe veci pe ogoarele ce le-a dobândit să le dea toată puterea de rodire în folosul ei și al binelui obștesc.

Vreau ca muncitorimea credincioasă patriei, să-și afle soarta tot mai prosperă, într-o viață de armonie și de dreptate socială.

Vreau ca în hotarele României mari toți fiii buni ai țării, fără deosebire de religie și naționalitate să se folosească de drepturi egale, cu ale tuturor românilor (...).

Vreau ca românii din toate straturile sociale însuflețite de năzuința unei depline înfrățiri naționale, să se folosească toți de legitima ocrotire a statului.

Vreau ca în timpul Domniei mele, printr-o întinsă și înaltă dezvoltare culturală, patria noastră să-și îndeplinească menirea de civilizație, ce-i revine în renașterea orientului european, după atâtea veacuri de cumplită zbuciumare”⁶⁶.

După ceremonia propriu-zisă a Încoronării a urmat un dejun desfășurat în Sala Unirii, la care au participat circa 300 de persoane. Numărul fix de participanți i-a creat probleme lui Elie Miron Cristea, care s-a văzut nevoit să restrângă participarea clerului. El avea să

noteze în amintirile sale următoarele: „După slujbă va fi în Alba Iulia banchetul. Sala e mică, nu încap mai mult de 300. Deci este absolut necesar să se reducă numărul episcopilor invitați la masă (...). Astfel, cu greu am putut stabili să fie cinci mitropoliți și șase episcopi, dar mi-a fost imposibil să-i aleg (...). La nouă, comisia află că și unsprezece e prea mult (...). Ori pe care îl alegi se supără. Ca să nu se supere m-am retras eu însumi de la banchet, ca să mă întorc imediat la București cu toți episcopii. Văzându-mă, episcopii mei s-ar fi supărat”⁶⁷. Organizatorii nu i-au aprobat plecarea, iar Miron Cristea a fost prezent la banchet. Martor al fericitului eveniment, N. Iorga arată că serviciul a fost asigurat de Casa Capșa din București. Regele avea la dreapta sa pe Mitropolitul primat, ducele de York, infantele Spaniei și primul-ministru Ion I.C. Brătianu. În stânga reginei stăteau ducele de Genova, Regina Mărioara a Regatului sârbo-croato-sloven, infanta Beatrice, principesa moștenitoare Elena, mareșalul Foch și generalul Berthelot. Marele istoric descrie plin de spirit scena din Sala Unirii: „Sunt la masa regală după Marghiloman, Averescu și Coandă, înaintea lui Mișu cu care se sfârșește șirul. Până a începe dejunul, Goga se apropie de mine, curând să reluăm relațiile, ca pentru încoronare. Îi spun că personal contra lui n-am nimic”⁶⁸. Regina Maria scria și ea cu mult entuziasm despre banchet în însemnările sale: „A fost o masă extraordinară de bine organizată, serviciul foarte prompt și mâncarea excelentă. Nu a durat mai mult de o oră și jumătate, ceea ce este un lucru remarcabil, dacă se are în vedere că eram ca, 400 de persoane”⁶⁹.

Concomitent în sala mare a Teatrului „I.L. Caragiale” au servit dejunul aproximativ 700 de invitați: parlamentari, ziariști, corespondenți de presă români și străini, generali și ofițeri superiori. În același timp a avut loc un ospaț popular pentru 20.000 de persoane. Comisia Încoronării făcuse pregătiri pentru 30.000 de oameni⁷⁰. Vremea nefavorabilă a făcut ca prezența populației să fie sub așteptări. Gheorghe I. Kirileanu, bibliotecarul Casei Regale relatează în jurnalul său o discuție avută chiar în ziua de 15 octombrie 1922 cu I.G. Duca care l-a întrebat: „Ce zici de reușita serbărilor? Nu-i destul public – i a răspuns interlocutorul”.

Și într-adevăr, tribunela erau goale, iar pe câmpia din față nu erau valurile mulțimii pre-

cum mă așteptam"⁷¹.

După dejun la orele 14.30 a avut loc defilarea trupelor pe platoul din fața vechii cetăți a Bălgradului. Regele Ferdinand, însoțit de Regina Maria și generalul Berthelot au trecut în revistă trupele toți călări. Martor al evenimentului, C. Argetoianu constată în amintirile sale că „După scurta, dar impresionanta ceremonie a Încoronării, am trecut mai departe dincolo de ziduri, pe platoul defilării. Se ridicaseră și acolo tribune. Regele a lepădat mantaua cu paftale, a încălecat și a primit defilarea înconjurat de generalii noștri și de ofițerii misiunilor trimise de armatele aliate cu care luptasem pentru făurirea României întregite (...). Armata s-a prezentat foarte bine, a stârnit entuziaste aplauze”⁷². Prin fața tribunei au trecut trei divizii având unități de infanterie, artilerie și cavalerie. Defilarea comandată de generalul H. Cihoski a început cu elevii școlilor militare. Principele moștenitor Carol a defilat în fruntea unei divizii de vânători, iar fratele său, prințul Nicolae a comandat o companie de infanterie.

Sub comanda generalului Constantin Scărișoreanu a defilat Divizia „Mihai Viteazul”, o divizie „sui generis” care cuprindea toate regimentele decorate cu ordinul „Mihai Viteazul”. A urmat apoi o altă mare unitate Divizia XVIII Infanterie, având un efectiv de 5300 militari, toți din Ardeal conduși de generalul Dănilă Popa. Spațiul aerian din fața catedralei a fost survolat de avioanele Grupului 5 Aviație. Carele de luptă (tancurile) au încheiat defilarea și totodată întreaga suită de ceremonii din ziua de 15 octombrie la Alba Iulia⁷³.

Defilarea trupelor a impresionat pe mulți contemporani. De emoție, N. Iorga a dublat numărul militarilor prezenți scria între altele: „Prin nesfârșitele steaguri, atâtea din ele rupte, arse, sângerate ca și prin inimile acestor treizeci de mii de tineri n-a trecut care voință frântă în pornirea ei de jertfă a celor care zac în adâncimile frământate de ghiulele Moldovei eroice”⁷⁴. La rândul său, Gh. T. Kirileanu mărturisește în memoriile sale plin de admirație: „Defilarea armatei a fost impunătoare. Coltariuc îmi spunea că defilarea trupelor austriece în 1915 la Viena nu i-a făcut așa mare impresie”⁷⁵. Regina Maria își amintește și ea în însemnările sale felul în care a decurs ultimul moment al Încoronării de la Alba Iulia: „A fost o paradă lungă. Spre sfârșit a trecut (Regimentul) 4 Roșiori al meu, și, lăsându-mi deoparte îndatoririle mele

regale, m-am dus să-i întâmpin și să călăresc în fruntea lor. Am primit ovații frenetice și, după aceea, bătrâni și tineri m-au felicitat entuziast”⁷⁶.

La orele 18, familia regală a părăsit Alba Iulia îndreptându-se spre București. Luni, 16 octombrie, trenul regal a intrat la ora 10 în gara Mogoșoaia unde suveranii au fost întâmpinați de oficialitățile române și invitații străini. După trecerea în revistă a companiei de onoare s-a format cortegiul regal care s-a îndreptat spre Arcul de Triumf. Primarul C. Corbescu i-a oferit pâine și sare. Suveranul a mulțumit populației Bucureștiului cu următoarele cuvinte: „Sunt patru ani, de când aproape în același loc am fost salutat venind din surghiun cu armata glorioasă, în zidurile capitale mele. Astăzi intru pe această poartă ca rege încoronat al tuturor românilor. Arcul acesta va reprezenta pentru generațiile viitoare gloria României, timpurile grele, de suferință, va vorbi tuturor despre eroismul armatei noastre”⁷⁷.

În momentul trecerii cortegiului regal pe sub Arcul de Triumf au fost trase în semn de respect 101 lovituri de tun, rachete luminoase în culorile naționale, iar numeroase avioane zburau pe deasupra edificiului.

La orele 12.30 cortegiul regal a ajuns la Mitropolie unde Elie Miron Cristea a rostit împreună cu membrii Sfântului Sinod o frumoasă rugăciune. Răspunsurile le-a dat corul Berezovski al Arhiepiscopiei Basarabiei care a și încheiat slujba cu Imnul de slavă al Încoronării⁷⁸. Descriind atmosfera din Catedrala mitropolitană, Regina Maria consemna în jurnalul său că: „Te Deum-ul a fost frumos și tăcerea din biserică întunecoasă luminată de lumânări era foarte liniștitoare, după urletele mulțimii”⁷⁹.

„După Doxologie, suveranii alături de înalții ierarhi, împreună cu invitații s-au deplasat spre statuia lui Mihai Viteazul din fața Universității. Aici au defilat trupele, inclusiv drapelele regimentelor care au luptat la 1877 și în războiul de întregire națională. Regele le salută cu emoție – relatează un observator – toate capetele se descoperă cu respect în fața acestor glorioase embleme care păstrează în cutele lor sfâșiate de gloanțe amintirea a 50 de ani de lupte istorice”⁸⁰. Sub ploaia care nu mai conținea a urmat defilarea cortegiului istoric care a impresionat asistența prin autenticitatea sa. N. Iorga nota în memoriile sale la 16 octombrie 1922: „Cortegiul istoric,

rânduit de Costin Petrescu e foarte frumos. Dar cade o ploaie sălbatecă. Scumpele costume se strică. Femeile din grupurile alegorice au rochiile lipite de trup”⁸¹. La rândul ei, Regina Maria afirmă în însemnările sale că „Toți domnii erau foarte uzi, și după aceea au fost mari discuții, dacă trebuie sau nu să fie amânată pentru a doua zi marea paradă populară”. Datorită programului încărcat, ea s-a desfășurat în condiții neprielnice. Suverana României Mari scria mai departe că „după un bun prânz rece la Parlament și o vizită mică necesară la reședința Mitropolitului, ne-am dus la locul nostru obișnuit de paradă, la umbra statuii lui «Mihai cel Mare» și am avut o extraordinară defilare (...).

A plouat aproape încontinuu și minunatele costume, chiar și costumele frumoase care fuseseră anume pregătite erau toate ude learcă”⁸².

Programul de la statuia lui Mihai Viteazul a continuat cu defilarea primarilor și însoțitorilor lor, fiecare grup purta o pancartă cu numele județului respectiv. Deschiderea a făcut-o județul Ilfov, a cărui delegație era condusă de C. Corbescu, primarul Bucureștiului⁸³.

A treia zi a serbărilor a fost dedicată reprezentanților țării. La orele 12, în Parcul Carol, în loja regală a Arenelor României, monarhii s-au înfățișat publicului cu hlamide și coroanele pe cap. Tuturor li s-a oferit un prânz. Scena a avut din nou, ca fundal sonor Imnul de slavă al Încoronării intonat de corala „Carmen”. Regele și Regina au trecut de la o masă la alta adresându-li-se în calitate de amfitrioni. Vasele din lut – ulcioare și străchini cu însemnele regale au fost lăsate după acest prânz ca amintire primarilor și însoțitorilor lor⁸⁴. Seara a avut loc un spectacol de gală în cinstea șefului statului și a soției sale în sala Teatrului Național. Orchestra filarmonică a Fundației Culturale „Principele Carol”, condusă cu multă măiestrie de celebrul dirijor George Georgescu a interpretat uvertura operei dramatice „Valsul Fantomă” de Richard Wagner, dar și „Rapsodia română” aparținând lui George Enescu. Tot a cum a fost prezentat și poemul dramatic intitulat „Legenda Coroanei” scris de Mircea Rădulescu. Actorii erau nume răsunătoare ale scenei românești, precum: Alexandru Demetriad, Gh. Storin, Gheorghe Ciprian, Maria Filotti ș.a. Ei au interpretat roluri alegorice: Soldatul necunoscut, Patria, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel

Mare, Mihai Viteazul, Transilvania, Muntenia, Banat, Basarabia, Bucovina. Spectacolul dramatic nu s-a ridicat la nivelul așteptărilor. N. Iorga, nota în memoriile sale cu nedisimulată ironie: „După un bun act de Wagner, Rapsodia lui Enescu răsărind din fundul orchestrei și o ridicolă parodie istorică de fabricantul Mircea Rădulescu”⁸⁵. În schimb, Regina Maria are numai cuvinte de laudă asupra spectacolului căci consemna în memoriile sale: „Teatrul era supraaglomerat de un public select și fericit. Cel de-al doilea act din Olandezul Zburător a fost foarte bine realizat și după aceea a urmat piesa alegorică a lui Mircea Rădulescu foarte frumos făcută”⁸⁶.

Serbările Încoronării de la Alba Iulia și București au reprezentat un succes. Cheltuielile totale s-au ridicat, după unele date, la un milion de dolari⁸⁷. Impresiile păstrate de Regele Ferdinand au fost extrem de plăcute. Acest lucru se deduce și din tonul mesajului adresat Corpurilor Legiuitoare întrunit în sesiune ordinară la 28 noiembrie 1922 – „Sunt fericit – arată Suveranul, că mă găsesc după marele act al Încoronării mele și scumpei mele soții în mijlocul Adunării Naționale chemată să desăvârșască așezământul constituțional al României întregite”⁸⁸. La rândul ei, Regina Maria descria în jurnalul ei pe 17 octombrie 1922 atmosfera care domnea printre invitații la ceremoniile din 15-17 octombrie: „Toți par încântați și impresionați, în mod deosebit, de frumusețea ceremoniilor și mai ales de membrii feminini ai familiei noastre, de îmbrăcămintea și bijuteriile lor minunate”⁸⁹.

Minoritățile etnice au avut, în general, o atitudine pozitivă față de Încoronare. Demn de amintit este faptul că baronul Jozsika, președintele Uniunii Maghiare din România a participat la serviciul religios ținut în Catedrala din Alba Iulia. Această formațiune politică, care din decembrie 1922 și-a luat numele de Partidul Național Maghiar, a adresat chiar în ziua de 15 octombrie 1922 Regelui Ferdinand în care a explicat că participă la Încoronare pentru că deosebește „actul sărbătoresc de luptele de partid și persoana regelui de guvernele trecătoare”⁹⁰. O atitudine asemănătoare au avut sașii și secuii.

Mitropolitul primat Elie Miron Cristea a fost decorat cu cel mai înalt de ordin civil „Carol I” în rang de marcă cruce cu colan, care i-a fost înmănat de președintele Senatului M. Pherekyde. Conducătorul Bisericii Ortodoxe

Române pretinde în amintirile sale că „În 3/16 noiembrie (1922 n.n.) a fost M. Sa Regele la mine acasă și mi-a mulțumit și foarte călduros, scuturându-mi puternic mâna dreaptă: «N-am cuvinte ca să-ți mulțumesc pentru modul plin de tact și de demnitate cum ai reprezentat biserica, cu prilejul Încoronării atât înaintea țării cât și a străinilor din toată lumea. A fost admirabil»”⁹¹. Mitropolitul ortodox al Ardealului dr. Nicolae Bălan și cel greco-catolic de Blaj V. Suciuc au primit marea cruce a ordinului „Steaua României”, cea mai veche decorație românească și a doua în ierarhia ordinelor naționale⁹². M. Orleanu, președintele Camerei Deputaților, miniștrii Gh. C. Măzescu și Ion Nistor au fost decorați cu ordinul „Coroana României în rang de Mare Cruce”. Același ordin, dar în rang de mare ofițer li s-a înmănat miniștrilor A. Cosma, C. Banu, Vasile Sassu, Jean Th. Florescu⁹³.

Încoronarea de la Alba Iulia a fost un act al suveranității naționale. Scopul urmărit era de natură politică dar mai ales psihologice, de imagine. România postbelică avea nevoie de un cadru special pentru a se afirma ca stat național unitar. Încoronarea a reprezentat, de

asemenea, o manifestare a recunoștinței față de eroii războiului de întregire și față de înfruptorii Marii Uniri. Ea a avut o încărcătură emoțională deosebită și a fost continuată de principalele reforme și acte politice din România deceniului al III-lea. Pe plan intern adoptarea Constituției din 1923, aplicarea reformei agrare și a unui întreg sistem de legi economice, sociale, pe plan extern, activitatea desfășurată în cadrul Ligii Națiunilor și al Micii Întelegeri.

În întreaga activitate de pregătire, organizare și desfășurare a ceremoniilor Încoronării de la Alba Iulia și București un rol important l-a avut Mitropolitul primat al României Elie Miron Cristea. El a reușit să înlăture multe greutăți, s-a străduit din răspuțeri să schimbe unele mentalități, ori rețineri din partea unora cu vederi mai înguste. În felul acesta a contribuit la realizarea unor serbări impunătoare și echilibrate.

În anul 1925, Elie Miron Cristea a devenit primul Patriarh al României întregite acționând pe mai departe pentru consolidarea statului național român unitar.

Constantin Stan

Note

1. Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise (în continuare se va cita B.A.R., Secția Mss.), ARH. ALEXANDRU LAPEDATU, mapa XXVI, varia 3: Biblioteca Națională a României (în continuare se va cita B.N.R.); Colecții Speciale, *fond Saint Georges*, ARH. GENERAL, C. COANDĂ, pachet XVIII, dosar 16, f. 1.

2. B.A.R., Secția Mss., ARH. Al. Averescu, mss. 33, f. 1-3; „Vestea”, Alba Iulia, I, nr. 1 din 23 septembrie 1922.

3. O. GOGA, *Încoronarea de la Alba Iulia*, în „Țara Noastră”, III, nr. 1 din 15 octombrie 1922, pp. 1-4; Idem, *Mustul care fierbe*, ediție de Teodor Vârgolici, București, Editura Scripta, 1992, pp. 283-285.

4. B.N.R., Colecții Speciale fond Saint Georges, ARH. General C. Coandă, pachet XVIII, dosar 16, f. 2.

5. „Patria”, Cluj, IV, nr. 221 din 12 octombrie 1922; C.I. STAN, *Activitatea politică a lui Iuliu Maniu în anii consolidării României Mari (1921 – 1926)*, în „Acta Musei Porolissensis”, XVIII/1994, p. 356.

6. MARIA THEODORIAN CARADA, *Efemeridele. Însemnări și amintiri*, vol. II, 1908-1928, Săbăoani – Roman, 1937, p. 119; ION BITOLEANU, *Din istoria României moderne 1922-1926*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 60.

7. Cf. IOAN SCURTU, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, vol. II, Ferdinand, ed. I, București, Editura Enciclopedică, 2001, pp. 113-114.

8. ANDRICI POPOVICI, *Va fi mâine Încoronarea?*, în „America”, XVII, nr. 242 din 14 octombrie 1922.

9. N. IORGA, *Memorii*, vol. III, București, Editura „Națională” S. Ciornei, f.a., p. 190.

10. C.I. STAN, *Puterea și opoziția în alegerile parlamentare din martie 1922*, în „Apulum”, XXXIV/1997, p. 595.

11. „Apărarea Națională”, I, nr. 15, din 1 noiembrie 1922

12. B.N.R., Colecții speciale, *fond St. George*, ARH. GEN. C. COANDĂ, pachet CVIII, dosar 16, f. 1.

13. Ibidem, f. 3; Arhivele Naționale Istorice Centrale, *fond Președinția Consiliului de Miniștri* (în continuare se va cita A.N.I.C.; fond P.C.M.), dosar 14/1922, f. 3-4.

14. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, *Însemnări zilnice (ianuarie 1921 – decembrie 1921)*, vol. III, ediție de VASILE ARIMIA, București, Editura Albatros, 2004, p. 182.

15. Arhiva Muzeului Național al Unirii Alba Iulia, fond documente (în continuare se va cita Arh. Muz. Naț. Al Unirii Alba Iulia, fond doc.), mss. 3900, f.1 și urm.; „Alba Iulia”, III, nr. 12 din 18 septembrie 1921 și nr. 15 din 9 octombrie 1921.

16. CONSTANTIN H. FRONOMU, *Alba Iulia. Itinerar turistic*, Alba Iulia, f.c., 1939, pp. 48-54; vezi și GHEORGHE ANGHEL, *Alba Iulia. Monografie*, București, Editura Sport-Turism, 1987, pp. 90-93.

17. Ibidem; vezi și Arh. Muz. Naț. Al Unirii Alba Iulia, fond Clisee - fotografii colă C.F. 692-699.

18. CONSTANTIN ARGETOIANU, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. VI/6 (1919

-1922), București, Editura Machiavelli, 1996, pp. 263-264.

19. „Vestea”, Alba Iulia, IV, nr. 30-31 din 1 august nr. 36 din 5 septembrie 1925; Arh. Muz. Naț. Al Unirii Alba Iulia, fond Clișee – fotografii cota C.F. 692 -699.

20. A.N.I.C., fond Parlament, dosar 1945/ 1920-1921, f. 598.

21. Idem, fond P.C.M., dosar 14/1922, f. 37; vezi și „Telegraful român”, Sibiu, LXX, nr. 76 din 10 octombrie 1922.

22. Arh. Muz. Naț. Al Unirii Alba Iulia, fond doc., mss. 3900, f. 5-10; VALER MOGA, C.I. STAN, *Încoronarea Regelui Ferdinand la Alba Iulia. Jubileul de 70 de ani ai Catedralei Încoronării, 15 octombrie 1922 – 15 octombrie 1922*, în „Îndrumător pastoral” (Alba Iulia), vol. XV/1922, pp. 9-10.

23. C. KIRIȚESCU, *Arcul de Triumf și epopeea română. 1916-1918-1922-1936*, București, Editura Casa Școalelor, 1937, p. 22.

24. Ibidem, pp. 23-32; VIRGILIU Z. TEODORESCU, *Arcul de Triumf*, București, Editura Militară, 1995, pp. 27-28.

25. C. PETRESCU, *Cortegiul istoric care va defila la București cu ocazia încoronării suveranilor*, București, Imprimeria Națională, 1922, pasim.

26. Elie Miron Cristea, *Note ascunse. Însemnări personale (1895 – 1937)*, ediție de MARIA și PAMEL BILȚIU, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1999, pp. 62-63.

27. Ibidem, p. 64; C.I. STAN, *Regele Ferdinand „Întregitorul”(1914-1927)*, București, Editura Paideia, 2003, pp. 167-168.

28. *Enciclopedia României*, vol. I, Iași, Editura Alfa, 2000, p. 83 (ediție anastasică).

29. „Lupta”, II, nr. 248 din 16 octombrie 1922.

30. *Serbările Încoronării M.M.L.L. Regelui și Reginei României. Alba Iulia – București 15,16, 17 octombrie 1922*, București, Imprimeria Națională, 1923, p. 72

31. *Cartea Încoronării. Album comemorativ*, București, Imprimeria Națională, 1923, f.8.

32. C. ARGETOIANU, op.cit., p. 363.

33.B.A.R., Secția Mss., Arh. Al. Averescu, mss. 33, f. 1-3.

34. „Telegraful român”, Sibiu, LXX, nr. 70 din 6/19 septembrie 1922; ELIE MIRON CRISTEA, *Rânduiala Doxologică din prilejul încoronării Maiestăților lor Regelui Ferdinand și a Reginei Maria*, București, 1922, pp. 3-5.

35. A.N.I.C., fond Casa Regală, dosar 39/1922, f. 90; „Viitorul”, XIV, nr. 4340 din 1 septembrie 1922.

36. NAE VASILESCU (editor), *Cuvântări de Ferdinand I. Regele României*, Brăila, 1931, p. 169.

37. A.N.I.C., fond P.C.M., dosar 14/1922, f. 38; Idem, *fond Casa Regală*, dosar 39/1922, f. 90; vezi și „Universul”, XL, nr. 237 din 19 octombrie 1922.

38. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, *Însemnări zilnice. (1 ianuarie – 31 decembrie 1922)*, vol. IV, ediție de V. ARIMIA, București, Editura Albatros, 2005, pp. 311-312.

39. A.N.I.C., fond P.C.M., dosar 14/1922, f. 38; 93-94; 128; 167.

40. Ibidem; vezi și VASILE BIANU, *Însemnările din Războiul României Mari*, vol. II, Cluj, Institutul de arte grafice „Ardealul”, 1926, p. 1764.

41. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, pp. 313-314.

42. „Universul”, XL, nr. 237 din 19 octombrie 1922.

43. N. IORGA, *Memorii*, vol. III, p. 340.

44. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, p. 315.

45. N. IORGA, *În Ardealul anului Încoronării*, București, 1923.

46. Episcopul ROMAN CIOROGARIU, *După Încoronare*, în „Noua Revistă Discrețioasă”, IV, nr. 12-14 din 15 septembrie – 1 noiembrie 1922, pp. 173-176.

47. E. Miron Cristea, *Note ascunse...*, p. 66.

48. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, p. 315.

49. HANNAH PAKULA, *Ultima romantică. Viața Reginei Maria a României*, București, Editura Lider, 2003, p. 230.

50. I. CIUPERCĂ, *România în fața recunoașterii unității naționale. Repere*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1996, p. 67.

51. A.N.I.C., fond P.C.M., dosar 14/1922, f. 38; 93-94.

52. E. Miron Cristea, *Note ascunse...*, p. 65.

53. ROMAN CIOROGARIU, *Zile trăite, partea I. Războiul mondial până la armistițiu*, ediție de Violet Faur, Oradea, Fundația „Cele trei Crișuri”, 1994, p. 56.

54. E. Miron Cristea, *Note ascunse...*, p. 66.

55. IOAN (IRINCU) MIHĂLCESCU, *Românii ori uniții*, București, 1922, p. 9.

56. E. Miron Cristea, *Note ascunse...*, p. 66.

57. C. ARGETOIANU, op.cit., vol. VI/6, p. 313.

58. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, *Încoronarea din 1922 de la Alba Iulia ca simbol al reîntregirii neamului în „memoriile” lui Miron Cristea*, în „Îndrumător bisericesc”, Sibiu, an. 141, 1993, p. 203.

59. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, p. 316.

60. „Dimineața”, XIX nr. 5731, din 17 octombrie 1922.

61. „Adevărul”, XXXV nr. 11838 din 17 octombrie 1922.

62. N. IORGA, *Duminea Încoronării*, în „Ilustrația”, Jurnal Universal, an XI, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1922, Număr festiv, p. 163 și urm.

63. EUGEN WOLBE, *Ferdinand I. Întemeietorul României Mari. O biografie. Traducere din germană de Maria și Ion Nastasia*, București, Editura Humanitas, 2004, pp. 193-194.

64. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, pp. 316-317.

65. „Monitorul Oficial”, partea I, nr. 115 din 15 octombrie 1922; „Actualitatea”, X, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1922, p. 3; I. Ciupercă, op.cit., pp. 197-198, anexa B.

66. A.N.I.C., *fond Casa Regală*, dosar 39/1922, f. 88; „Universul”, XL, nr. 237 din 19 octombrie 1922; vezi și EUGEN WOLBE, op.cit., p. 194.

67. E. Miron Cristea, *Note ascunse...*, pp. 65-66.

68. N. IORGA, *Memorii*, vol. III, p. 342.

69. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, p. 317.

70. A.N.I.C., fond P.C.M., dosar 14/1922, f. 2.

71. GHEORGHE T. KIRILEANU, *Însemnări zilnice 1906-1960*, ediție de Constantin Prangati, București, Editura Albatros, 2004, p. 130.

72. C. ARGETOIANU, op.cit., vol. VI/6, p. 313.

73. A.N.I.C., *Casa Regală*, dosar 35/1922, f. 27; „Universul”, XL, nr. 237 din 17 octombrie 1922.

74. N. IORGA, *În Ardealul anului Încoronării...*, pp. 134-135.

75. GH.T.KIRILEANU, op.cit., p.130.

76. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, p. 318.

77. „Lupta”, II, nr. 250 din 17 octombrie 1922; NAE VASILESCU (editor), op.cit., p. 175; ȘTEFANIA DINU, *Serbările Încoronării de la Alba Iulia și București 15-17 octombrie 1922 în Colocviul național de istorie și istoria artei*, București, Muzeul Național Cotroceni, 1996, pp. 115-116.

78. „Universul”, XL, nr. 237 din 17 octombrie 1922; E. MIRON CRISTEA, *Rânduiala Doxologică...*, pp. 26-27.

79. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, p. 319.

80. STÉPHANE OROVEANU, *Album comemorativ Le couronnement de leurs Majestés le Roi Ferdinand I Roumanie et de la Reine Marie*, București, 1923, pp. 59-60

81. N. IORGA, *Memorii*, vol. III, p. 343.

82. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, pp. 319-320.

83. „Universul”, XL, nr. 238 din 19 octombrie 1922.

84. „Adevărul”, XXXV, nr. 11838 din 17 octombrie 1922; V. MOGA, C.I. STAN, op.cit., p. 38.
85. N. IORGA, *Memorii*, vol. III, p. 344.
86. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, p. 322.
87. „Universul”, XL, nr. 249 din 2 noiembrie 1922; vezi și H. Pakula, op.cit., p. 401.
88. Cf. V. MOGA, C.I. STAN, op.cit., pp. 41-42.
89. MARIA, REGINA ROMÂNIEI, op.cit., vol. IV, p. 322.
90. „Dimineața”, XIX, nr. 5731 din 17 octombrie 1922.
91. E. Miron Cristea, *Note ascunse...*, pp. 66-67.
92. Ibidem; „Universul” XL, nr. 238 din 19 octombrie 1922.
93. Ibidem; „Neamul Românesc”, XVII, nr. 235 din 18 octombrie 1922; vezi și Ion Gorun, *Încoronarea primului Rege al României întregite la Alba Iulia și la București*, București, 1922, p. 39.

Abstract

Elie Miron Cristea and the coronation of King Ferdinand at Alba Iulia and Bucharest (15th – 17th October 1922)

King Ferdinand sworn in as king of Romania on the 10th of October 1914, the day following the death of his uncle and predecessor, Carol the 1st. The coronation took place eight years later, due to the troubles caused by the war. The coronation had an extraordinary character since it was to sanction the completion of the national union. In this study all the stages that preceded the coronation in 1922 are presented. The legislative and institutional frame are presented as well, and also the personalities involved in preparing and carrying on this symbolic event: “*a great feast of reunifying Romania*” meant to “*sanction for ever the union of all Romanians under the sceptre of King Ferdinand*”.

The Primate Bishop of Romania Elie Miron Cristea had an important role in the entire activity of preparing, organizing and carrying on of the coronation ceremony from Alba Iulia and Bucharest. Born in Toplița, he became, in 1925, the first Patriarch of United Romania.